

UDK 821.133.1.09-1

Izvorni naučni rad

Đurđa ŠINKO-DEPIERRIS (Zadar)

Franjo VRANČIĆ (Zadar)

Sveučilište u Zadru

ddepierre@unizd.hr

fvrancic@unizd.hr

TEMA KENTAURA I DUALNOSTI U PJESNIČKOM DJELU MAURICEA DE GUÉRINA

Hibridni lik Kentaura oduvijek je izazivao zanimanje književnika pa će mu se pokloniti znatna pozornost i u francuskom pjesništvu 19. stoljeća. Među francuskim pjesnicima koji su se nadahnuli tim mitološkim bićima posebno se ističe Maurice de Guérin (1810–1839.). Ona privlače njegovu pozornost zbog njihove izrazito dvojne prirode. Tu dualnost nalazimo kako u njegovom djelu *Reliquiae* (1961.) s naglaskom na kršćanstvo, tako i u poemama *Kentaur*, *Bakantica* i *Glauko* u kojima se susrećemo s pjesnikovim panteizmom. No, *Zelena bilježnica* nam pokazuje da je upravo Guérinova volja prikazati Boga i opjevati stvaranje Zemlje bila njegova glavna misao vodilja tijekom kratkotrajnog pjesničkog stvaralaštva. Maurice de Guérin odabire mitološke likove Kentaura i Bakanaticu da bi kroz njih opjevao prirodu i svijet. Premda ga privlači odmetnički duh opata Lamennaisa čije su ideje suprotne stavovima službene Crkve, Guérin ipak ostaje vjeran Vatikanu i Crkvi u Francuza. Uz to, Guérinova poezija izmiče svakoj klasifikaciji jer nije ni posve katolička, ni potpuno poganska, ali ni savršeno romantičarska niti još simbolistička što joj na određeni način daje pečat izvornosti.

Ključne riječi: *grčka mitologija, kentaur, dualnost, katolicizam, panteizam, priroda*

Uvod

Svijet je Kentaura oduvijek izazivao veliko zanimanje helenista, filozofa i književnika, pa će se ovim hibridnim bićima pokloniti znatna pozornost i u francuskom pjesništvu 19. stoljeća. Među francuskim pjesnicima različitih

književnih pokreta – romantizma, parnasijanizma i simbolizma – koji su se nadahnuli mitološkim likovima Kentaura, ističu se Maurice de Guérin, Leconte de Lisle, José-Maria de Heredia, Alphonse Rabbe i Henri de Régnier. Svaki od tih pjesnika predočava ih na sebi jedinstveni način, ali kod svih postoje zajednički elementi u odnosu na ta mitološka bića zbog čega bismo tesalijske konjanike kao glavne likove poetskih tekstova spomenutih autora mogli prikazati u sintezi koja bi ih dosta vjerno definirala.

U svojoj *Enciklopediji simbola* Michel Cazenave donosi njihove osnovne osobine i dvosmislenu simboličku vrijednost koja im se dodijeljuje još od grčke antike:

Još od drevne Grčke simbolika ovih hibridnih bića s tijelom konja i ljudskim poprsjem je dvosmislena. Grčka mitologija nam govori o borbi Kentaura protiv Lapita, naroda s planina Tesalije u kojoj su ova čudovišta u pijanom stanju pokušala oteti njihove žene. Upravo zbog toga što njihov ljudski dio nije dovoljno snažan da obuzda njihovu životinjsku prirodu simbolika ih smatra utjelovljenjem animalnosti, divlje snage i nagona.

U srednjem vijeku predstavljaju suprotnost plemenitom vitezu koji, za razliku od Kentaura, uspijeva nadvladati svoje strasti, a uz to, osokoljeni svojom tjelesnom snagom, utjelovljenje su oholosti.

Međutim, antika poznaje Kentaure kojima su bile pridavane pozitivne osobine zahvaljujući upravo njihovoj dvojnoj prirodi. Oni se zbog svoje razboritosti smatraju izrazitim iznimkama svoga roda simbolički ga označavajući vrstom koju osim snage karakterizira i razum. Tako su Jason i Ahil za učitelja u svojoj mladosti imali mudrog kentaura Hirona koji ih je naučio kako upotrijebiti ljekovito bilje, ali i mnogim drugim iskustvima i spoznajama. Ovo dobrohotno biće je umrlo greškom pogođeno jednom Heraklovom otrovnom strelicom nakon čega je nastala priča da se najveći antički junak zatim popeo na nebo gdje utjelovljuje Strijelca, deveti znak horoskopa.¹

Kentauri su bili mitski narod polu-ljudi polu-konji. Njih grčka mitologija u svom početku ne poznaje, već se pripisuju Maloj Aziji koju su nastavali Sileni², stvorenja slična Kentaurima. Glava, ruke i poprsje su im kao u čovjeka, a ostatak tijela i noge (dva para) kao u konja, žive u šumama, a hrane se sirovim mesom. Skloni su opijanju te otimanju žena, pa se u simbolici smatra-

¹ Cazenave, Michel: *Encyclopedie des symboles*, Livres de Poche, Pariz, 1998., str. 19.

² Sileni su bili demoni prirode slični satirima od kojih se razlikuju po tome što imaju neke osobine konja (rep, šiljaste uši, kopita) za razliku od satira koji su poluljudska, polukozja bića. Po riječima Pauzanija, ime Silen se isto tako koristilo za Satira. *Dictionnaire de la mythologie grecque et romaine*, Seghers, Pariz, 1962., str. 291.

ju kao personifikacije životinjskog, divlje snage i instinkta jer njihova ljudska komponenta nije sposobna obuzdati im životinjsku prirodu. Prvi je Kentaur bio sin kralja Iksiona i Nefele, božice oblaka, što znači da je po rođenju pripadao polu-božanstvima. U svom početku su to bila izrazito divlja i prema ljudima neprijateljski raspoložena stvorenja. No, s vremenom njihova početna surovost iščezava, te se pridružuju Silenima i Panu tvoreći s njima razuzdano društvo boga Dioniza³.

Temu Kentaura i dualnosti analizirat ćemo u poemi u prozi *Kentaur* francuskog pjesnika Mauricea de Guérina, pri tome se pozivajući nadasve na teoretsko djelo čuvenog francuskog heleniste Jean-Pierrea Vernanta⁴ (1914–2007.) *Mit i misao kod Grka*⁵ u kojoj nam autor definira dualnost kao

*(...) psihološku kategoriju koja pretpostavlja drukčiji misaoni pristup od našeg. Dvojnost je sasvim oprečna slici. Ona nije jedan običan predmet, ali nije ni proizvod razuma: niti oponašanje nekog stvarnog predmeta, niti neka obmana razuma, niti jedna kreacija misli. Dvojnost je subjektu vanjska stvarnost koja se svojom neobičnom naravi suprotstavlja poznatim predmetima iz svakodnevnog života, a istodobno djeluje na dvije suprotne razine.*⁶

U Vernantovim razmatranjima povijesne psihologije nalazimo i dualnost duše i tijela neophodnu za razumijevanje hibridnih likova grčko-rimske mitologije koji su bili izvor nadahnuća francuskim pjesnicima 19. stoljeća:

*S jedne strane, suprotstavljajući se tijelu i isključivši se iz njega, duša dobiva svoju objektivnost i vlastiti oblik postojanja. Otkrivanje nutrine ide u korak s afirmacijom psihološke dvojnosti. Duša se određuje kao suprotstavljanje tijelu; ona je u njemu prikovana kao u zatvoru, pokopana kao u grobu.*⁷

³ U *Rječniku simbola* J. Chevaliera i A. Gheerbranta Kentauri se prema legendi dijele na dvije velike obitelji: *Sinovi Iksiona i Nefele simboliziraju surovu, bezumnu i slijepu snagu; sinovi Filire i Krona, od kojih je najpoznatiji Hiron, predaju naprotiv dobroćudnu snagu u službi pravednih borbi. Kad je Hiron, zadobivši neizlječivu ranu na koljenu, poželio smrt, svoju je besmrtnost prepustio Prometeju.* Vidi: Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain: *Rječnik simbola*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1983., str. 253.

⁴ Znanstveno djelo mu je pod utjecajem psihologa Ignace Meyersona i heleniste Louis Gerneta, oba usko vezana za Marcela Maussa i Durkheimovu sociološku školu. Prvom duguje svoju orijentaciju k povijesnoj psihologiji, koja analizira psihološke funkcije (pamćenje, vrijeme, prostor), a od drugog, Louisa Gerneta, preuzima razmatranje grčkih legendi u njihovom odnosu sa životom *polis*a.

⁵ Vernant, J.-P.: *Mythe et Pensée chez les Grecs, études de psychologie historique*, La Découverte, Pariz, 1996.

⁶ Isto, str. 330.

⁷ Isto, str. 369.

Tu definiciju dalje primjenjuje na antiku:

*U drevnoj Grčkoj mudraci su stavljali naglasak na dvojnost u čovjeku koja se shvaćala kako filozofskim, tako i vjerskim iskustvom: postoji ljudska duša različita od tijela, suprotstavljena tijelu i koja ga vodi kao što božanstvo upravlja prirodom. Duša ima jednu drugu dimenziju osim kozmičke, jedan način djelovanja i kretanja, misao, koja se razlikuje od kretanja materije.*⁸

1. Maurice de Guérin u ogledalu kritike

Osim malog broja prijatelja i obožavatelja nitko drugi u Francuskoj ne poznaje djelo Mauricea de Guérina⁹ na dan njegove smrti 19. srpnja 1839. Umro je prije svoje tridesete godine, nepoznat i neshvaćen, a samo svojoj obitelji i nekolicini svojih prijatelja duguje što ga je djelo nadživjelo. Francuska će javnost posmrtno otkriti po prvi put tek dio toga djela zahvaljujući članku spisateljice George Sand koja, 15. svibnja 1840. godine, čitateljima

⁸ Isto, str. 382.

⁹ Potomak plemićke, ali siromašne obitelji, Maurice de Guérin rodio se 4. kolovoza 1810. u dvorcu Le Cayla, nedaleko od Albija, na jugu Francuske, gdje je i umro. Danas je taj dvorac muzej koji posjeduje najbogatiju arhivsku građu o Guérinovu životu i djelu te o povijesti njegove obitelji. Djetinjstvo, ispunjeno sanjarenjem i dubokim osjećajima za prirodu, pjesnik provodi u rodnom kraju, dok ga katolički odgoj predodređuje za svećenički poziv. Školovanje započinje u malom sjemeništu u Toulouseu i nastavlja ga u katoličkoj školi Stanislas u Parizu gdje se upoznaje s Barbeyom d'Aurevillyjeom. Tada započinje i njegovo strastveno dopisivanje s vrlo pobožnom sestrom Eugénie, koje će trajati neprekidno sve do Mauriceove smrti. Godine 1831., vrativši se u obitelj za vrijeme praznika, neodlučan na svom životnom putu, osjeća potrebu za odmorom i povlači se u La Chênaie, u Bretagneu, među sljedbenicima opata Lamennaisa. Taj boravak obilježava u Guérinovu životu značajnu prekretnicu: rastrgan između katoličkog odgoja i romantičarskog zanosa koji ga vodi do panteističkog kulta prirode, njegov se pjesnički genij budi u dodiru s Bretagneom. Pošto je napustio La Chênaie, Maurice u toj pokrajini ostaje još nekoliko mjeseci kod prijatelja, potom odlazi u Pariz 1834., gdje se povremeno bavi novinarstvom i predaje u školi Stanislas. Tada dolazi do korijenite transformacije Guérinove ličnosti. Ponovno se susreće s dandyjem Barbeyom d'Aurevillyjom, i sam postaje mondeni, elegantni mladić, ležeran zaljubljenik. Pa ipak, u to doba piše svoje najbolje pjesme u prozi *Kentaura* i *Bakanticu*. Ali, nekoliko mjeseci nakon ženidbe (1838.) s lijepom kreolkom Caroline de Gervain, tuberkuloza, od koje je bolovao, naglo je uznapredovala. Sestra ga dovodi natrag u obiteljski dvorac Le Cayla, pjesnik se vraća katoličkoj vjeri i umire u krilu obitelji. Za života nije ništa objavio, no sestra Eugénie potpuno će se posvetiti sjećanju na njega, u čemu će joj pomoći Barbey d'Aurevilly, koji će objaviti Mauriceove *Reliquiae* 1861. god. Djelo koje nam je Guérin ostavio jedinstveno je u francuskoj književnosti: u njemu teško prepoznavamo izvore i utjecaje. Nastalo iz pjesnikove unutrašnje drame koja je bila sukob, u njegovoj neprijeporno mističnoj naravi, između katoličkog moralnog nasljeđa i književnog genija koji je pak bio u oprečnosti s kršćanskim svjetonazorom.

časopisa *Revue des Deux Mondes* predstavlja poemu u prozi *Kentaur* (*Le Centaure*), zatim ulomak poeme u stihu *Glauko* (*Glaucus*), te nekoliko dijelova iz pisama pjesnikovu prijatelju Barbey d'Aurevillyju. U trenutku pisanja svoga članka, prve počasti odane pjesničkom umijeću Mauricea de Guérina, George Sand nije znala za postojanje *Intimnog dnevnika* (*Journal intime*), kao ni za druge poeme u prozi poput *Bakantice* (*La Bacchante*)¹⁰ koju će po prvi put objaviti 1861. godine njegov prijatelj F.-G.-S. Trébutien¹¹, s predgovorom Sainte-Beuvea, utemeljitelja francuske književne kritike.

Nakon što je pozvala čitatelje da *dva ili čak tri puta pročitaju* Kentaura *kako bi ocijenili njegovu ljepotu, novinu forme, koja nije gruba i divlja, već razumna s voljom za originalnost rečenice, slike, izraza i konture*¹², George Sand postavlja pitanje o izvorima i utjecajima na našeg pjesnika. Po njenom mišljenju Maurice de Guérin nije oponašao ni lyonskog mističnog filozofa i pjesnika Pierre-Simona Ballanchea (1776–1847)¹³ ni Andréa Chéniera i njegove *Pastirske pjesme*¹⁴ jer mu je namjera bila posve drukčija. Međutim, izvornost pjesničkog izričaja nije mu omogućila izbjeći poraz u svom pothvatu da prodre u tajne prirode:

*On [Guerin] želi znati, iznenaditi i shvatiti skriveno značenje božanskih znakova otisnutih na licu zemlje, no samo je zagrljio oblake i njegova se duša slomila u tom zagrljaju iznad ljudskih snaga.*¹⁵

¹⁰ Vrijednost je *Kentaura* i *Bakantice* nedvojbeno kao pjesme u prozi koje su inaugurirale novi poetski oblik kojeg će nešto kasnije Aloysius Bertrand sa svojim *Gašparom noćnikom* (*Gaspard de la nuit*, 1842), zatim Baudelaire sa *Spleenom Pariza*, pa i Mallarmé i Rimbaud, ako navedemo samo pjesnike XIX. st., savršeno ilustrirati. U *Bakantici* su poganizam i užitak, kadšto latentni kadšto razuzdani, dublji i nemirniji nego u *Kentauru*. Donosimo kronološkim redoslijedom prva izdanja Guérinovih djela: *Le Centaure* (1840); *Glaucus* (1840); *La Bacchante* (1861); *Reliquiae*, koje je objavio G.-S. Trébutien, s životopisom i ogledom Sainte-Beuvea (2 sveska, 1861); *Journal, lettres et poèmes*, koje je također objavio Trébutien, s životopisom i esejem iz pera Sainte-Beuvea (1862); *Le Crucifix* (1866); *Lettres à J. Barbey-d'Aurevilly*, predgovor: J. Barbey d'Aurevilly (1908); *Le Cahier vert, journal intime, 1832-1835* („Zelena bilježnica, intimni dnevnik“) objavljena s bilješkama Adolphe Van Bevera (1921); *Lettres d'adolescence*, s uvodom G. Chinarda (1929) i *Méditation sur la mort de Marie* (1945).

¹¹ Francuski prevoditelj i izdavač (1800–1870).

¹² Sand, George *Poètes et romanciers modernes de la France, XXXVIII. George de Guérin*, *Revue des Deux Mondes*, tome 22, 15. svibnja 1840., Paris, str. 573–574.

¹³ Autor *Elegija u prozi* (*Elégies en prose*, 1822).

¹⁴ *Les Bucoliques* su napisane 1784., ali su objavljene posmrtno (1819). Osumnjičen za djelovanje protiv Revolucije, pogubljen je na giljotini 1794.

¹⁵ Sand, George, *Poètes et romanciers modernes de la France, XXXVIII. George de Guérin*, *Revue des Deux Mondes*, str. 576.

Kao što možemo zaključiti iz članka pronicave romanospisateljice pitanje se izvora i utjecaja postavilo od prve objave Guérinovih poetskih tekstova. Ono će imati posljedice na tumačenje smisla poeme *Kentaur* jer će se pokušati dokazati da pjesnik, kao veliki ljubitelj prirode, nikada nije pre-stao biti istinski kršćanin, a drugi će ga zbog istih izvora smatrati poganskim pjesnikom. Međutim, evo što će o tome zabilježiti sam pjesnik 15. ožujka 1833. u svojoj dragocjenoj *Zelenoj bilježnici* (*Le Cahier vert*):

*Premalo živimo unutar, gotovo ne živimo unutar. Što je postalo to unutarne oko kojeg nam je dao Bog da neprekidno bdijemo nad našom dušom, da bude-mo svjedok tajanstvenih igara misli, neizrecivog kretanja života u nadstrešnici čovječanstva To je oko zatvoreno, spava, a mi širom otvaramo naše zemaljske oči, i ništa ne razumijemo o prirodi jer se ne služimo osjetilom koji bi nam je otkrio, odraženu u božanskom zrcalu duše. Ne postoji dodir između prirode i nas; razumijemo samo vanjske oblike, a nikako smisao intimnog jezika, lje-pote kao vječne i koja je dio Boga, sve stvari koje bi bile izrtane jasno i koje bi se ogledale u duši obdarenoj čudesnom ogledalnom sposobnošću. Oh ! taj dodir prirode i duše stvorio bi jedan neopisivi užitak, jednu izvrsnu ljubav Neba i Boga (...).*¹⁶

S druge pak strane, Bernard d'Harcourt¹⁷ sklon je podcjenjivanju he-lenizma kod Mauricea de Guérina i tvrdi da nadahnuće za njegove obje poeme u prozi – *Kentaur* i *Bakantica* – nije niti filozofsko niti umjetničko, ali ni skolastičko. One su po njegovu mišljenju djela osobnog nadahnuća i poka-zuju vrhunac pjesnikove evolucije na koju su utjecale srodne duše kao što su književnici Sainte-Beuve i Barbey d'Aurevilly. No, koje god gledište prihva-timo, posebnost Guérinove lirske proze je neosporna. Unatoč određenim trenutcima nesigurnosti i sumnje, Maurice de Guérin je bio svjestan originalnosti svojih poema u prozi. Pjesnikova se želja da ostane vjeran vlastitim vjerskim i književnim načelima očituje u jednom pismu upućenom svojoj obitelji da bi je ohrabrio glede njegove buduće djelatnosti, a napose poslije prekida svoga dojučerašnjega učitelja Lamennaisa¹⁸ s Crkvom:

¹⁶ *Maurice de Guérin, Oeuvres complètes*, Les Belles Lettres, Pariz, sv. I., 1947, str. 151.

¹⁷ Autor kritičkog izdanja sabranih djela Mauricea de Guérina: *Oeuvres complètes. Texte éta-bli et présenté par Bernard d'Harcourt*, nav. dj. Objavljeno u dva sveska, izdanje sadrži: *Poèmes. Poésies. Le Cahier vert. Méditation sur la mort de Marie* (sv. I); *Correspondance* (sv. II).

¹⁸ Rođen 1782. u Saint-Malou, Félicité Robert de Lamennais nakon tjeskobne mladosti pronalazi svoj put u katoličkoj vjeri i svećeničkom pozivu. Zaređen je 1816., a sljedeće godine objavljuje prvi svezak „Eseja o nezainteresiranosti po pitanju vjere“ (*Essai sur l'indifférence en matière de religion*) koji ga stavlja u prvi red branitelja kršćanske vjere

*Zahvalan sam Bogu što ne pripadam nijednoj školi. Više volim biti ništa, nego nečiji učenik bez vlastitog stava (...).*¹⁹

Premda ove riječi prikazuju Guérina sigurnoga u samoga sebe, one na najbolji način sažimaju njegova razmišljanja o književnosti. Unatoč svojim sklonostima prema romantizmu, pjesnik iz dvorca Le Cayla udaljava se od romantičnih književnika jer se nije prepoznavao u *mladom romantičaru koji se predaje imaginarnim patnjama*²⁰. Svi se njegovi biografi slažu s činjenicom da je autor *Kentaura* i *Bakantice* primio čvrsti katolički odgoj: obitelj ga šalje na školovanje u Toulouse u sjemenište *Esquile*, a tri godine poslije odlazi u Pariz u katoličku školu *Stanislas* gdje ostaje do 1829. godine kada se upisuje na studij prava. Povjeravajući svoje misli opatu Buquetu, ravnatelju *Stanislas*-a, kaže da je vjerski osjećaj ušao veoma rano u njegov život:

*Otac mi je unio u srce vjerske osjećaje koji se nikada nisu izbrisali.*²¹

Naime, u vjerskom pogledu Guérina istodobno privlači odmetnički duh Lamennaisa²² koji mu je bio duhovni vođa cijelu jednu godinu (1832–1833.). Povučen na svoje imanje u Bretagni i okružen nekolicinom vjernih učenika, Lamennais propovijeda ideje koje se protive stavovima Crkve. Boravak Mauricea de Guérina u mjestu La Chênaie kod gospodina Félija, kako su Lamennaisa zvali učenici opčinjeni njegovim socijalnim kršćanstvom, učvrstio je vjerski osjećaj kod našeg pjesnika, koji će ipak ostati vjeran francuskoj katoličkoj Crkvi i Svetoj Stolicu. Boravak u Bretagni

uz Chateaubrianda. U politici je tada bio konzervativac, no poslije revolucije 1830. sa zanosom prihvaća liberalne ideje dajući epigraf „Bog i sloboda“ svom dnevniku *Budućnost* (*L'Avenir*). Vođen ljubavlju prema sirotinji, Lamennais napada društvene nepravde u ime evangeoskih načela, a zalaže se i za slobodu naroda. U početku je Lamennais bio poslušnik, ali prekida s Vatikanom objavivši 1834. godine *Riječi jednog vjernika* (*Paroles d'un croyant*) čiji se mistični socijalni nauk otvoreno udaljava od dogmi. Ekskomuniciran iz Crkve, Lamennais je doživio gorčinu samoće i napuštenosti, pa ga ništa nije moglo prisiliti da popusti. Bio je osuđen na godinu dana zatvora 1841. zbog jednog subverzivnog letka. Saborskim zastupnikom postaje 1848., ali odustaje od političkog života nakon 2. prosinca te umire 1854. Može se smatrati prethodnikom liberalnog i socijalnog katolicizma, kao i kršćanske demokracije.

¹⁹ Harcourt, Bernard d', „Lettre à sa soeur Marie“, 30. listopada 1835., *Oeuvres complètes*, Les Belles Lettres, sv. II, str. 234.

²⁰ Harcourt, Bernard d', „Lettre à sa soeur Eugénie“, 5. prosinca 1829., *Oeuvres Complètes*, sv. II., nav. dj., str. 29.

²¹ Harcourt, Bernard d', „Lettre à M. l'abbé Buquet“, *Oeuvres Complètes*, sv. II., str. 16.

²² *Lamennaisa se redovito prikazuje kao oholog svećenika koji je, nakon osude jedne od svojih omiljenih knjiga Riječi jednog vjernika, više volio napustiti Crkvu, nego se pokoriti crkvenoj disciplini.* Le Guillou, Louis, *Colloque de l'École normale supérieure de Saint-Cloud, Romantisme et politique 1815-1851*, Armand Colin, Paris, 1969, str. 212.

pojačao je želju kod Guérina za učenjem grčkog jezika kojega je samo *površno poznavao*²³, onoliko koliko su se grčki i latinski jezik učili u francuskim školama i sjemeništima u prvoj polovici 19. stoljeća. Uz to, svi su Lamennaisovi sljedbenici marljivo čitali antičke pisce. Dakle, kada Guérin počinje pisati svoju prvu poemu u prozi nadahnutu grčkom mitologijom, već je pročitao Homerovu *Ilijadu* i *Odiseju*, Heziodovu *Teogoniju*, Ovidijeve *Metamorfoze*, ali i Platona i Vergilija²⁴.

Što se *Kentaura* tiče, njegov se začetak možda nalazi u romanu Sainte-Beuvea *Slast (La Volupté)*²⁵ iz 1834. godine. Istina je da autor ovog djela nije nepoznat ni učenicima Lamennaisa s kojim je održavao prijateljske odnose, niti Mauriceu de Guérinu koji uredništvu *Katoličke Francuske (La France Catholique)* predaje jedan članak Hippolytea de la Morvonnaisa o tom romanu.

S Amauryem, protagonistom romana *Slast*, Guérin je posebice mogao osjetiti izražene sličnosti. Ovaj lik je, po mnogim mišljenjima koje potvrđuje i Sainte-Beuve, analitičar s lucidnošću nemirne duše koju je prouzrokovala njegova senzibilnost. Po riječima Bernarda d'Harcourta, Amaury je nesumnjivo podsjetio Guérina na njegov vlastiti život:

*Guérin u romanu Slast pronalazi ne samo priču o svom boravku u Bretagnei, nego i analizu svoga duševnog stanja koje je spoznao životnim iskustvom.*²⁶

To stanje duše, zajedničko Sainte-Beuveu i Guérinu, pod znakom je dvojnog života. Međutim, utjecaj Sainte-Beuvea tu ne prestaje. U ovom romanu postoji jedan ulomak koji se Bernardu d'Harcourtu čini ne samo da pokazuje neobične sličnosti s poemom *Kentaur*, već da može Guérinu sugerirati samu simboliku *Kentaura*, toga dvosmislenog lika koji izražava pohotne proturječnosti ljudske prirode.

Po našem mišljenju, poema *Kentaur* je nastala pod utjecajem antike, ali je svakako moguće da je Sainte-Beuveov roman, a posebice spomenuti ulomak, podsjetio našeg pjesnika na taj mitološki lik.

²³ „Lettre à Eugénie“, 18. prosinca 1832., *Oeuvres Complètes*, sv. II., str. 61.

²⁴ Za to razdoblje u francuskoj književnosti može se reći da se došlo do jedne nove faze u kojoj će umjetnost tražiti svoje nadahnuće istodobno u plastičnoj čistoći Grka i kršćanskoj duhovnosti.

²⁵ Sainte-Beuve, Charles-Augustin. *Volupté*, Garnier-Flammarion, Paris, 1969.

²⁶ Harcourt, Bernard d', *Maurice de Guérin et le Poème en prose*, Paris, Les Belles-Lettres, 1932, str. 97.

2. Guérinov osjećaj dualnosti

Tijekom svoga kratkog života Maurice de Guérin se kolebao između ushićenja i slabosti, spokojsva i tjeskobe, samopouzdanja i očaja što je za posljedicu velikim dijelom imalo nemirnu bojažljivu pjesnikovu dušu, element odveć dinamičan da ga ostavi na miru. Umnogostručavajući Guérinove patnje nemirni dio duše nije ništa drugo nego vlastita svijest. Rezultat te sklonosti duha analizi je želja za samopromatranjem koja će slomiti Guérinovo *Ja* u nekoliko dijelova. To je mučenje lutajući život koji čeka onoga koji kani stupiti u dodir sa svijetom. No, na tom putu ga vreba neuspjeh, pa je pjesnik protjeran u progonstvo i nikada neće imati sigurno obitavalište.

Ali, što činiti? Guérin se osjeća razoružan, nemoćan pred svijetom koji ga okružuje i jedino rješenje koje mu preostaje jest povlačenje u samoga sebe što će ga zaštititi od vanjskih opasnosti. Međutim, ta obećanja o vlastitoj izoliranosti neće biti ostvarena zbog pjesnikovog nemirnog karaktera. Iz tjeskobe koja uznemiruje spokoj njegove duše i iznemoglosti izazvane izoštrenom svijesti o samom sebi, Maurice de Guérin traži izlaz, odnosno mjesto gdje će se moći skloniti. To utočište je pronašao u svijetu sanjarenja gdje može živjeti, a da ne susreće prepreke koje naglašavaju njegovu krhkost. Biće koje se definira kao najslabashi i najsramežljivije među svim mogućim karakteristikama, osjeća se svemoćno tek u svijetu snova.

Da bi izgradio taj svijet, jedno ogromno nebo, jednu jesenju večer, Guérinu je dostatan samo pjev ptica u letu:

*Te melodije prodirahu u moje sanjarsko srce, a moji su snovi od mene činili kralja.*²⁷

Ono što Guérin traži od snova, kojima se s užitkom predaje još od djetinjstva, jest ublažavanje vlastite svijesti, smanjivanje snage analize koju posjeduje njegova duša kako bi se njezin uznemireni i zabrinuti element pokazivao prikrivenim te ga doveo do takvog mrtvila u kojem neće biti nikakvih misli.

To stanje polusna ne slabi pjesnika, već mu omogućava pobjeći od svijeta, *toga velikog rušitelja cijele nutarnje radosti, čitave plemenite energije i naivnog nadanja.*²⁸

Svjestan koegzistencije dviju različitih životnih struja u svom biću, Maurice de Guérin se osjeća sretno zbog podjele svog bića i zadovoljava životom

²⁷ Harcourt Bernard d', „Ma soeur Eugénie“, *Oeuvres Complètes*, nav. dj., t. I, str. 124.

²⁸ *Journal*, 14 octobre 1833, *Oeuvres Complètes*, nav. dj., t. I, str. 182.

između dva svijeta. Tako nasuprot osjećaju krhkosti Guérinova duša posjeduje jednu vrstu protuteže sadržanu u snazi sanjarenja. Ta je duša slomljena na dva različita dijela, jedan koji se širi, te drugi koji se sužava. Isti takav ritam života pokreće pjesnikov *Intimni dnevnik* (*Le Journal intime*), kao i njegovo dopisivanje koje u nekoliko navrata svjedoči o njegovu dvojnu životu. Jedan mu dio bića ostaje povezan sa svakodnevnom stvarnošću i redovnim zadaćama, dok drugi kreće prema Idealu i beskonačnosti. Upravo taj drugi dio Guérinove duše pokušava zahvatiti pjesništvo koje se javlja u svijetu.

Ta podijeljenost je najčešće bolna i izaziva tjeskobe. Međutim, to je bol koja gubi svoju snagu čim pjesnik postane svjestan da ga je njegova dualna priroda kadra spasiti od uništenja. Kada Guérin utvrdi krhkost svoga nutarnjeg života, smatra se sretnim zbog svoje dvojnosti:

*Srećom sam imao dva dijela u svojoj duši, samo sam do pola zaronio u zlo. Dok je jedna polovina mog bića gmizala po zemlji, druga je bila nedostupna bilo kakvoj nečistoći. Ponosna i spokojna, kap po kap je skupljala pjesništvo kojemu ću dugo biti izvor ako mi Bog ostavi vremena.*²⁹

Imamo dojam da nam pjesnik u navedenom ulomku najavljuje poemu *Kentaur*. Dualnost koju osjeća Guérin nije samo njegova, već je osobina svakog ljudskog stvorenja. Čovjeku neprestano brige zadaju njegove proturječnosti. To je tragična situacija bića na koju su svećenici malog sjemeništa u Toulouseu, kao i profesori škole *Stanislas*, upozoravali mladoga Mauricea. Osjećaj dvojnosti upravlja u neku ruku pjesnikovim preferencijama u umjetnosti. Čitatelju Guérinova djela jasno je da su najbolje poeme te introspektivne duše stavljene pod znak dualnog života. Pisci kojima se on divi upravo su oni koji su istaknuli tragičnu podjelu čovjeka. Stoga Guérin hvali djela Victora Hugoa koja su prožeta dualnošću i umijećem suprotnosti: *Ode i balade* (*Odes et Balades*), *Notre-Dame de Paris*, *Hernani*, *Jesenje lišće* (*Les Feuilles d'automne*), *Han d'Islande* i *Lucrèce Borgia*.

Guérinov izbor mita o Kentauru nije slučajan. Zapravo ovaj antički mit privukao je njegovu pozornost upravo zbog činjenice što prikazuje biće sastavljeno od dvije različite prirode. Taj polu-čovjek polu-konj ima dualan oblik života, polu-ljudsko i polu-božansko je biće. U svakodnevnoj stvarnosti Guérinov je prijatelj Barbey d'Aurevilly imao sreću spoznati puninu života ostvarivši jedinstvo blagosti i silovitosti. Guérinu je autor *Sotonskih novela* (*Diaboliques*) utjelovljenje Kentaura u modernim vremenima³⁰.

²⁹ *Journal*, 13 août 1832, *Oeuvres Complètes*, t. I, str. 145.

³⁰ Trébutien, s kojim se Guérin upoznao zahvaljujući Barbeyu, a koji će mu postati prijatelj i izdavač, tvrdi da je pisanje poeme *Kentaur* bilo potaknuto posjetom Muzeju antičke

3. Guérinov lik Kentaura

Glavni lik poeme u prozi *Kentaur* je Makarej, brat tih ljudi-konja koji su putovali ravnica Tesalije, a koje rimski pjesnik Ovidije naziva *dvostrukima*.³¹ Genijalni grčki izum u kojem koegzistira životinjska snaga, te inteligencija koja karakterizira čovjeka i po kojoj se razlikuje od životinje. Kentaur je sposoban razmišljati zahvaljujući gornjem dijelu svoga tijela. Međutim, druga polovica tijela, koja ima konjski oblik, to mu ne bi trebala dopustiti jer na grčkom jeziku riječ *αλογον* (konj) označava prije svega životinju lišenu inteligencije³².

Guérinova je poema dijalog između kentaura Makareja i čovjeka Melampusa³³ u kojemu zapravo čujemo samo jedan glas, glas Makareja³⁴. On, najstariji i najtužniji od sve svoje braće³⁵, prepričava svoj život Melampusu koji ga je došao pitati za savjet o tajnama svijeta. Makarejev govor, s tonom melankolične ozbiljnosti, postaje nadahnut i dinamičan kada Kentaur počne pričati o svojoj mladosti.

Kroz sliku dualne naravi ovoga čovjeka-konja cijeli je tekst podijeljen između radosti pripovijedanja o zanosu kojega je doživio u svojoj mladosti i tuge koju donosi starost. Rodivši se u jednom zatvorenom prostoru u koji je svjetlost jedva prodirala kroz jedini otvor u spilji, Makarej je proveo početak svog života kao i svoje djetinjstvo povučen i u bezgraničnom spokojstvu i tišini.

Uronjen u tmine, Kentaur je živio brinući se o svome odrastanju. Jednostavne kretnje bića i uvježbavanje svojih sposobnosti predstavljali su mu radosne trenutke. Taj život uz dobronaklonost božanstava nije bio odvojen od stvari koje su ga okruživale, već se miješao s njima. Ali, to Kenturovo spokojstvo nije dugo trajalo jer su njegova duga razdoblja ponekad bivala prekidana tajanstvenim nemirima koji bi ga obuzimao kada bi se njegova majka vraćala u spilju:

umjetnosti u kojem se nalazi obilje likova Kentaura i Bakantica. Ova se slučajnost zacijelo ne smije zanemariti u genezi dviju poema u prozi kao što je bilo važno čitanje Pauzanija (kojeg je komentirao Barbey) i poznavanje klasičnih pisaca: Homera, Hezioda, Euripida, Vergilija, Horacija... Guérin je također pročitao *Kentaura* Alphonsea Rabbea, objavljenog 1835., no ova pjesma u prozi nema nikakvih analogija s njegovom, pa niti s djelom Pierre-Simona Ballanchea, posebice njegovim *Orfejem*. Pa ipak, „sve su to samo puke pretpostavke“, smatra Marie-Catherine Huet-Brichard u svojoj knjizi *Maurice de Guérin*, Honoré Champion, Paris, 1998., str. 90–91.

³¹ Ovide, *Les Métamorphoses*, texte établi et traduit par Georges Lafaye, Les Belles-Lettres, Paris, 1928., II, str. 121.

³² U francuskoj književnosti riječ *kentaur* znači odličan konjanik koji tvori jedno sa svojim konjem.

³³ U grčkoj mitologiji, vrač i čarobnjak, prvi smrtnik kojemu je bilo dopušteno liječiti.

³⁴ Harcourt, Bernard de. *Maurice de Guérin et le Poème en Prose*, Les Belles-Lettres, 1932., str. 13.

³⁵ *Le Centaure, Oeuvres Complètes*, t. I, nav. dj., str. 5.

*Ponekad se moja majka vraćala okružena mirisom dolina ili blistava od vodâ koje je često posjećivala. A njezini povratci, bez priča o tim dolinama i rijekama, ali praćena njihovim ozračjem, uznemirivali su mi duh te sam vrludao sav uzrujan u svojim tminama.*³⁶

U ovim je rečenicama već najavljeno oduševljenje koje će Makarej osjećati kada otkrije prirodu po izlasku iz spilje ili pećine. Zasad opaža da spokoj nije jedini osjećaj koji u njemu postoji, a to je prvi nagovještaj njegovog kasnijeg dijeljenja. Spilja je, smatra M.-C. Huet-Brichard, povezana s dubinom, tminom, utočište je u koje se povlačimo kako bismo izbjegli svaki dodir s vanjskim svijetom. No, specifičnost je spilje upravo u tome što, premda je izolirana od vanjskog svijeta, ipak nije „hermetički zatvorena“³⁷.

4. Dinamika Kentaurova mladenaštva u prirodi

Tajnovitost vanjskih prostora odakle se njegova majka vraća jednom radosna, a drugi put tužna, u njemu rađa nemir, ali i svijest o vlastitoj snazi. S druge strane, osamljen i jednostavan život u spilji gomilao je u njemu osjećaje zatočeništva u tom ionako pustom obitavalištu.

Takav život želi promijeniti i proširiti ga na jedan veći prostor, njemu dotad nepoznat, prema kojemu se njegove ruke pružaju, a noge ga žele neodgodivo ponijeti. Tada će dotadašnja nepokretnost ustupiti mjesto živahnosti i pokretu, a mir uznemirenosti.

Počevši od tih trenutaka ispunjenih uznemirenošću, Makarej neće bježati od izmjenjivanja dviju različitih životnih struja, mirnog i dinamičnog života, pa će razdoblja spokoja često biti zamjenjena trenutcima divljih žestina. Stoga, kako se priča razvija, sve se više ističe dualnost koja karakterizira Kentaura.

Istinski zanos stiže s mladošću Makareja koji napušta spilju i otkriva svijet koji prethodno nije poznao. Taj je prostor oduševljavao ili rastuživao njegovu majku. Oslobođen od bilo kakve prisile, Kentaur se bezgraničnom žestinom počinje radovati svome otkriću. Njegove ga razuzdane trke nose od riječnih korita do vrhova planina:

Mladost je slična ozelenjenim šumama koje muče vjetrovi: poigrava se na sve strane bogatim darovima života i svagda neki duboki šum vlada u njenom lišću. Živeći prepušten rijekama, neprestano udišući Kibelu, bilo po dolinama

³⁶ Isto, str. 3-4.

³⁷ Huet-Brichard, M.-C., *Maurice de Guérin, imaginaire et écriture*, Lettres modernes, Pariz, 1993., str. 201.

*bilo po planinskim vrhovima, skakao sam posvuda poput slijepog i razular-enog života.*³⁸

Životinjska snaga, koju mu daje ushićenje, opija Makareja do te mjere da se smatra nadmoćnijim od okolne prirode. Tako se njegovu prijeziru prema čovjeku, *kentauru kojeg su oborili bogovi*³⁹ pridodaje osjećaj oholosti za koji se pobrinula iluzija o potpunoj slobodi:

*Samo ja, govorio sam sebi, imam slobodu kretanja i nosim po vlastitom htije-nju svoj život s jednog na drugi kraj ovih dolina. Sretniji sam od planinskih brzica koje se slijevaju s planina i kojima se nikad ne vraćaju. Tutnjava je mojih koraka ljepša od jadicovki šuma i buke valova. To je jeka lutajućeg kentaura koji sam sebi pokazuje put.*⁴⁰

Nemoguće je ograničiti njegovu žudnju, treba sve prijeći, sve doživjeti u tolikoj mjeri da svoj život svede na opijenost lutanjima. Kenatureve lude trke, u svojem neredu i silovitosti, izražavaju užitak kojim će izići iz samoga sebe kako bi se izgubio u onome što nije. Sve nas to podsjeća na Guérinova životna iskustva o kojima priča u *Zelenoj bilježnici* kada spominje „pogi-beljne pustolovine“⁴¹ svoje duše u skitnji.

No, onaj koji upravo doživljava zanos razuzdanim i divljim životom iznenada se zaustavlja. Jedan unutrašnji glas koji do tada nije postojao koči njegovu silovitu trku i pobjednički pohod. Ti nagli i privremeni zastoji pokazuju jedno drugo Kentaurovo *ja* koje će se očitovati u predvečerjima.

Da bismo bolje razumjeli dualnost njegova bića, pomaže nam Makarejev iznenadni prekid svoga brzog galopa. Bez ikakve postupnosti i usporavanja, naglo iz pokreta prelazi u nepomičnost:

*(...) moj je život, pri naglom prekidu silovitih trka koje sam izvodio u ovim do-linama, brujao u čitavim mojim prsima. Slušao sam ga kako trči kipeći od žara i kako kotrlja vatru koju je uzeo u gorljivo prijeđenom prostoru.*⁴²

Kao plod ljubavi Iksiona i božice Nefele, dvaju bića koja su u starogrčkoj mitologiji utjelovljivala dvije suprotne životne snage, silovitu tjelesnu snagu i snagu snova, Makrej je s očeve strane naslijedio vatrenost i zanos. Maj-

³⁸ *Le Centaure, Oeuvres Complètes*, t. I, nav. dj., str. 8.

³⁹ Isto, str. 6.

⁴⁰ Isto, str. 7.

⁴¹ Huet-Brichard, *Maurice de Guérin*, Honoré Champion, Paris, 1998., str. 103.

⁴² *Le Centaure, Oeuvres Complètes*, t. I, str. 7.

ka mu je, kao iluzorno stvorenje koje uopće nema oblik, nego se mijenja po volji vjetrova, ostavila snagu razuma koju će on u noćima uvijek osjećati. Nedvojbeno je da je Makarej ponosan na svoju dvojnu prirodu, da je ona izvor njegove radosti u trenucima kada okrene svoju čovječju glavu da vidi životinjsku polovicu svoga tijela:

*(...) i dok su moji uzdrmani bokovi posjedovali opijenost trkama, gore sam osjećao oholost i okrenuvši glavu, zaustavio sam se na kratko da promatram svoje uskipjele sapi.*⁴³

Međutim, postoje trenutci kada Guérinov Kentaur pokazuje osobitu ljubav za ljudski dio svoga tijela. Njegova opijenost silovitim trkama nestaje s tišinom i tromašću u korist duha koji posjeduje. Makarej ne rasipa više svoje snage u prirodi, već se predaje umnim sposobnostima koji su njim ponovno ovladali. Držeći odsad nadzor nad svojom životinjskom polovicom, Kentaur će se prepustiti ispitivanju i pasivnosti. Konačno je pronašao svoj sklad. U potpunom spokojstvu poput onoga kada se rodio, prisustvujemo preporodu Makareja stavljenog pod znak Kibe⁴⁴, velike majke bogova o kojoj ovisi život na Zemlji:

Polegnut na prag moga utočišta, bokova skrivenih u spilji, a glave pod nebom, pratio sam prizor sjena. Tada se čudni život, koji me je prožeo tijekom dana, odvajao od mene kap po kap, vraćajući se u spokojna njedra Kibe⁴⁵, kao što poslije vala, krhotine kiše, koja se vezala za lišće, padaju i vraćaju vodama.

Tako je životinja, koja je provodila svoje dane u razularenim trkama, postala promatrač noćnog prizora prirode. No, ta tišina i Kentaurova smirenost neće trajati duže od noći. Po izlasku sunca to će zatvaranje u sebe biti zamijenjeno ponovnim tumačenjem u prirodi. Makarejeve trke će se nastaviti i vaga će opet pretegnuti na stranu neobuzdanosti.

Cijeli Kentaurov život će biti samo naizmjeničnost tih njegovih dviju priroda. Jedan ulomak ove poeme u sebi sadrži metaforu Kentaurovog dualnog značenja. Životinjski se dio Makarejeva tijela nalazi u jednoj rijeci i komeša se, dok se njegovo ljudsko poprsje diže iz vode ispunjeno zadovoljstvom:

⁴³ Isto, str. 7–8.

⁴⁴ Maloazijska boginja koju su Grci i Rimljani štovali kao *veliku majku bogova*. U svojoj domovini smatrana je začetnicom svega na svijetu, prije svega bogova, ali i ljudi, životinja i raslinstva. Njezini štovatelji vjerovali su da o njoj ovisi život na zemlji, ali da vlada i podzemnim svijetom. Ime je dobila po gori Kibeli u Frigiji gdje se navodno rodila i gdje se najviše zadržavala. Njezino omiljeno društvo bili su lavovi, pantere i gorski demoni. Pema: Zamarovsky, V., *Junaci antičkih mitova*, nav. dj., str. 165.

⁴⁵ *Le Centaure, Oeuvres Complètes*, t. I, nav. dj., str. 8.

*Odmarao sam se često od svojih dana u koritu rijekâ. Jedna moja polovica, skrivena u vodi, komešala se kako bi isplivala na površinu, dok se moja druga mirna polovica dizala i dok sam dokone ruke držao iznad valova.*⁴⁶

Trebamo istaknuti da Maurice de Guérin izravno prelazi na opis svoga Kentaura. Karakterne crte ovog mitološkog bića koje se prikazuje kao prirodno u Guérinovoj poemi se ne spominju bez razloga jer Guérinova briga nije sastavljanje prikaza, niti uskrснуće grčke antike vraćanjem čitatelja u davna mitska vremena kao što je to slučaj vođe parnasovske škole Lecontea de Lislea u poemi *Hiron*⁴⁷ njegove zbirke *Antičke poeme* (*Les Poèmes antiques*) iz 1852. godine. Guérin je doista htio naglasiti dvojnu prirodu svoga junaka. Kentaur je zapravo simbol dvojnosti karakteristične za svakog čovjeka, a kako je dijelom čovjek, i svoje vlastite dualnosti. Isto tako, dok u *Albumu jednog pesimiste* (*Album d'un Pessimiste*) francuskog romantičara Alphonsea Rabbea životinjska narav dominira nad ljudskim dijelom čovjeka-konja, kod Guérina se događa sasvim suprotno.

Dodatni dokaz važnosti koju Maurice de Guérin pridaje ljudskoj prirodi Makareja je isticanje unutarnjih, odnosno karakternih osobina koje predočavaju riječi koje izgovara mudrac Hiron⁴⁸ po kojemu se Kentauri ne trebaju osjećati različiti od ljudi jer imaju sličnu sudbinu. Slični smrtnicima, polu-božanska i polu-životinjska bića, Kentauri se bezuspješno pokušavaju približiti što više božanstvu:

*A mi, Kentauri, koje je stvorio jedan smjeli smrtnik u krilu opijenosti sličnoj božici, što bismo mi očekivali od pomoći Jupitera koji je gromom ubio oca naše rase? Lešinar bogova vječno razdire utrobu stvoritelja koji je oblikovao prvog čovjeka. O Makarej! ljudi i Kentauri priznaju za autore svoje krvi kradljivce povlastice besmrtnikâ, a možda je sve što se pokreće izvan njih samih samo jedna ukradena stvar, lagana krhotina njihove prirode koja je odnesena daleko, kao sjeme koje leti svemoćnim dahom sudbine.*⁴⁹

⁴⁶ Isto, str. 6.

⁴⁷ Gothot-Mersch, Claudine. *Poèmes antiques*, Gallimard, 1994., str. 190.

⁴⁸ Kentaur, sin Krona i nimfe Filire, koji je živio na brdu Pelionu u Tesaliji. Apolon i Artemida su ga naučili brojnim naucima u kojima se isticao: medicini, glazbi, proricanju, itd. Hiron je poslije poučavao najpoznatije grčke junake, a napose Ahileja i Peleja. Heraklo je također bio njegov prijatelj. Na žalost, junak ga je nesretnim slučajem pogodio strijelom uronjenom u žuč Hidre tijekom borbe s Kentaurima. Pateći od te neizdržive boli, preklinjao je bogove da mu podare smrt premda je bio besmrtn. Zeus je uslišao njegove molitve te je poslije smrti postao konstelacija Strijelca. Prema: *Dictionnaire de la mythologie grecque et romaine*, Seghers, Paris, 1962., str. 86.

⁴⁹ *Le Centaure, Oeuvres Complètes*, t. I, nav. dj., str. 10–11.

Međutim, tema dvojnog života koja je mučila pjesnika ne očituje se jedino u suživotu dviju različitih Kentaurovih priroda. Dualnost u ovoj poemi pruža i sama priroda:

*Rođen sam u spiljama ovih planina. Kao rijeka ove doline čije prvotne kapi teku iz neke stijene koja plače u dubokoj pećini, prvi trentuak moga života pao je u tmine jednog davnog boravka a da ne uznemiri tišinu.*⁵⁰

Čitav Kentaurov život podijeljen je između visina planina i plodnih nizina. Naime, s jedne strane, pred Makarejem se pružaju doline koje nude plodnost zemlje i života, dok su s druge strane, visine planina koje su mnogim božanstvima osiguravale mjesta odakle su vladala smrtnicima, ali su bivale i mjesta kazni ili smrti za druga polu-božanstva ili smrtnike. Takav je slučaj s Guérinovim Makarejem koji čeka smrt tamo gdje je ugledao svjetlo dana:

*Ja više ne napuštam ovaj vrh planine gdje me je starost zatočila*⁵¹, povjeri taj stari Kentaur Melampusu.

Kao mjesto svršetka života planina čeka junaka Herakla koji nakon brojnih podviga pronalazi smrt na gori Eti. Žrtva ljubomore svoje žene Dejanire koja je, vjerujući da će joj muž ostati vjeran, izlila na Heraklovu tuniku ljubavni napitak koji joj je dao kentaur Neso⁵² na samrti, a bio je načinjen od njegove krvi otrovane Heraklovom strijelom. Da bi okončao svoje muke, Heraklo se dao spaliti na lomači na vrhu Ete. Na ovu epizodu mita o Heraklu kojega će kao nagradu za njegova hrabra djela bog Zeus proglasiti besmrtnim i posjesti za stol bogova na Olimpu, podsjeća mudri kentaur Hiron u pretposljednem stavku Guérinove poeme:

Vidite li odavde goli vrh gore Ete? Alkid ju je ogolio da pripremi lomaču. O

⁵⁰ Isto, str. 3.

⁵¹ Isto, str. 5.

⁵² Za razliku od ostalih kentaure, Neso nije živio u gorama, nego pokraj rijeke Euene u Etoliji, preko koje je uz naplatu prenosio putnike. Posljednji mu je klijent bio Heraklo koji mu je povjerio svoju ženu Dejaniru da je prenese preko rijeke, kada se s njom s vjenčanja vraćao u svoj rodni grad Tirint. Kentauro se lijepa žena veoma svidjela pa ju je pokušao oteti. Heraklo je to na vrijeme opazio i ubio ga otrovnom strijelom. Na samrti Neso se ipak Heraklu osvetio: savjetovao je Dejaniri neka sakupi nešto njegove krvi i, ako je Heraklo ikad prestane voljeti, neka tom krvlju natrlja njegov plašt s unutrašnje strane pa će joj se njegova ljubav vratiti. No, Dejanira nije znala da je Nesova krv otrovana otrovom lernejske Hidre kojom je Heraklo natopio vrhove svojih strijela. Kada je nakon mnogo godina Dejanira poslušala kentaurov savjet (njezina ljubomora uostalom nije bila bezrazložna), uzrokovala je time Heraklu nepodnosive muke zbog kojih je odlučio dobrovoljno napustiti ovaj svijet. Sama je iz očaja počinila samoubojstvo. Prema: Zamarovsky, V., *Junaci antičkih mitova*, str. 209.

*Makarej! Polu-božanstva, djeca bogova, prostiru posmrtno ostatke lavova na lomače te izgaraju na vrhu planina! Otrovi zemlje zaraze krv koju su primili od besmrtnikâ!*⁵³

Najzad, planina je bila mjesto kazne jednog drugog kradljivca *privilegija besmrtnika*⁵⁴, Prometeja na kojega Hiron odmah aludira nakon što je spomenuo Heraklovu muku. Da bi se osvetio Prometeju koji je ponudio božansku vatru smrtnicima i time postao utemeljiteljem civilizacije, Zeus ga je kaznio naloživši bogu vatre Hefestu da ga priveže za stijenu na najvišem vrhu brda Kavkaza kamo bi svaki dan dolijetao orao i ključvao mu jetru koja bi se noću obnovila sve dok Heraklo nije strijelom ubio pticu. Prometej simbolizira pjesnikovu pobunu protiv sudbine koja ga hoće zgaziti.

U dolini, drugom polu privlačnosti za Guérinove likove, izvršava se vrenje života. Mjesto plodnosti i rasta dolina se razlikuje od planine i suprotstavlja joj se svojim mračnim i skrivenim čudima. Čak za dana kada sunce sja punim sjajem, jedan dio doline ostaje u mraku. Taj dio Zemlje je prekriven šumama u kojima žive božanstva skrivajući tu svoje tajnovitosti.

Glauko, zaštitnik mora, ribara i ronilaca, sin boga Posejdon se sjeća da mu je bog Pan otkrio jedan dio svoje tajne o dubini guste šume:

*A ti, božanstvo pastira za ta mjesta vezanih,
Pane, koji si mi u šumama odškrinuo svoje tajne.*⁵⁵

Isto tako, u *Bakantici*, koju možemo smatrati kao ženskom varijantom *Kentaura*, i drugi se smrtnici koje Pan odabire, dolaze uputiti u tajne umijeća sviranja frule:

*Poput mladih Arkađana koji silaze s bogom Panom u najtajnovitije šume da od njega nauče kako postaviti prste na divlje frule, i također da uhvate svojim duhom cviljenje trstike (...)*⁵⁶.

5. Susret Kentaura s čovjekom

Okružen vegetacijom kojoj pjesnik dodjeljuje veliko značenje, zatočenik čija se izrazita vitalnost oslobađa iz zemlje, Makarej udiše život svim svojim snagama kada galopira po dolinama. Čini nam se da se njegovo biće preobražava u prirodu koja ga okružuje, više nije svoj vlastiti gospodar,

⁵³ *Le Centaure*, str. 10.

⁵⁴ Isto, str. 6.

⁵⁵ *Glaucus, Oeuvres Complètes*, t. I, nav. dj., stihovi 51–52, str. 137.

⁵⁶ *La Bacchante, Oeuvres Complètes*, t. I, str. 15.

nego se potpuno pokorava životu na Zemlji u kojemu zanos obuzima njegovu dušu. I baš za vrijeme svojih neobuzdanih trka po dolinama koje Kentauri rijetko posjećuju, Makarej prvi put susreće nekoga tko mu se čini kao jedno nepotpuno biće: čovjeka.

Svjestan svoje snage i mogućnosti uživati u životu koji proistječe iz plodne doline, Kentaur može samo prezirati to tužno stvorenje. To biće, kažnjeno od bogova, čini se, ne može uživati u darovima prirode kao Makarej:

*Jednoga dana kad sam išao kroz dolinu u koju Kentauri rijetko zalaze, otkrio sam čovjeka koji je hodao duž rijeke na suprotnoj obali. To je bio prvi kojega sam vidio i stao sam ga prezirati. Eto, govorio sam sebi, to je jedva polovina moga bića! Njegovi su koraci kratki, a hod težak! Čini se da mu oči s tugom odmjeravaju prostor. Nedvojbeno je to Kentaur kojeg su oborili bogovi i natjerali da se tako vuče.*⁵⁷

Dovođenje ljudskog bića na početak općeg života pitanje je koje postavljaju svi likovi poeme *Kentaur*. Melampus je došao ispitati Makareja o tajnama svijeta. No, on se ne pokazuje sposobnim odgovoriti ovom smrtniku koji želi spoznati volju bogova. Po Makarejevu mišljenju ta je znanost nedostupna kako Kentaurima, tako i ljudima.

Tijekom svoje mladosti Makarej je također pokušavao prodrijeti u tajne svijeta. Ali, s tugom je ustvrdio da su svi ti pokušaji završili potpunim neuspjehom. Poznavanje bogova, što je zapravo poznavanje načela života, ostaje zauvijek nerazjašnjeno jer je to volja božanstava:

*O, Melampuse! Lutajući bogovi su položili svoju liru na kamenje, no nijedan ...nijedan je tu nije zaboravio. U vrijeme kada sam bdio u spiljama, ponekad sam povjerovao da ću iznenaditi snove uspavane Kibebe, te da će majka bogova izdana od snova, izgubiti nekoliko tajni; no samo sam prepoznao zvukove koji su se raspršili u povjetarcu noći ili neartikulirane riječi poput uzavrelosti rijeke.*⁵⁸

Prije nego što je konačno odustao od svoje potrage Makarej je otišao ispitati onoga koji utjelovljuje mudrosti, velikog Hirona. No, njegova zbunjenost se samo još više povećala jer taj prorok, iscjelitelj duše i tijela smrtnika poučava Makareja da je bilo kakvo istraživanje postanka svijeta i ljudi uzaludno:

⁵⁷ *Le Centaure*, str. 6.

⁵⁸ Isto, str. 9.

*Tražite li bogove, o Makarej! A odakle su potekli ljudi, životinje i načela općeg ognja? Ali stari Ocean, otac svih stvari, drži u sebi te tajne, a nimfe, koje ga okružuju, pjevajući tvore ispred njega jedan vječni kor da prekriju ono što bi mu moglo pobjeći s usana poluotvorenih snom*⁵⁹.

Vidimo da su govori dvaju Kentaura analogni, ali Hiron, mudriji od sve svoje braće, zna razlog zbog kojega će tajne svijeta uvijek biti neshvatljive dvojnomo biću kao i ljudskom stvorenju jer *oba imaju samo jedan dio božanskog duha*⁶⁰.

Uvodeći lik Hirona u svoju poemu u prozi Maurice de Guérin je želio proširiti mit, a da se ne udalji od tradicije. Iako Makarej i Hiron utjelovljuju dva različita entiteta, prvi zanos i žestinu, drugi mudrost bez iluzija, obojica su ipak upoznala iskustvo neuspješne potrage za načelom života. Sada je red na čovjeku da upozna razočarenje jer unatoč prividnom miru Makarejevih riječi, ovaj Kentaur nije mogao spriječiti da na Melampusa prenese svoju tjeskobu.

Pišući *Kentaura* Guérin je pisao svoju vlastitu priču. Kentaur Makarej, ostario i osamljen, prisjeća se za Melampusa svoje sretne mladosti, pijanstva svojih starih zajedništva s prirodom, potom mudrosti na koju treba pristati kada dođe trenutak da se pomiješa s jedrima prirode.

U poetskim tekstovima *Kentaura* i *Bakantice*, koji se, za doba kada su napisani, ne mogu svrstati ni u jednu pjesničku struju, Marie-Catherine Huet-Brichard nastoji otkriti novu izvornost putovi koje će možda voditi do Mallarméa i simbolističkih istraživanja. Po njenom mišljenju, u njima predmet kao takav ne postoji, jedino je važan odnos kojeg pjesnik održava sa samim sobom i poetskim stvaranjem, što daje mogućnost čitatelju uplesti se u jedan beskonačni imaginarni prostor⁶¹.

Bog i bogovi: dva su prizivanja koje je Maurice de Guérin osjetio. Ta dualnost se upisuje u njegove *Reliquiae*, objavljene posmrtno, 1861. godine, u kojima nalazimo kršćanina, i u objema poemama u prozi, *Kentauru* i *Bakantici*, kao i u poemu u stihu *Glauko*, u kojima je sadržan pjesnikov panteizam. No, *Zelena bilježnica* nam svjedoči da je upravo Guérinova volja prikazati Boga i opjevati njegovo stvaranje Zemlje, bila misao vodilja tijekom kratkog pjesnikovog stvaralaštva. Dominique de Millet s pravom govori o tajanstvenosti Guérinovog romantičnog katolicizma kada *odabire mitološke likove i posebne glasove (Kentaura, Bakanticu) da bi kroz njih opjevao prirodu i svijet*⁶². K tomu, mnogi književni kritičari drže da je *Guérin po strani ostavio*

⁵⁹ Isto, str. 10.

⁶⁰ Isto, str. 10-11.

⁶¹ Huet-Brichard, M.-C.: *Maurice de Guérin*, Paris, Honoré Champion, 1998.

⁶² Labouret, Guilhem (Université de Paris-Sorbonne), *Dieu et le poète: révélation divine et signe poétique chez les poètes néo-catholiques français*, publié sur *Fabula* le 26 janvier

vjeru budući da u njegovim poemama ne nalazimo izravno spominjanje Boga Isusa Krista. Ali, ta tvrdnja nema osnove pa se pitamo nije li Bog Staroga zavjeta Jahve, odnosno neopisivi, neizgovorivi?⁶³ Štoviše, Maurice de Guérin odabire poemu u prozi mitološke referencije te se oslanja na prirodu koja odražava veličinu Božjega djela, pa s pravom možemo reći da je Claudel nasljednik njegove poetike⁶⁴. Povrh toga, postoje i dva pola dvojnosti na razini pjesnikovog životnog iskustva: mladog sjemeništara zamjenit će mondeni, elegantni zaljubljenik, čest gost pariških salona.

Maurice de Guérin je dobro sjedinio ono što izgleda oprečno upravo u simbolici hibridnog bića kentaura, čovjeka-konja, putem kojeg metaforički progovara o samome sebi. A možda su najljepši stavci *Kentaura* upravo oni u kojima pjesnik iz dvorca Le Cayla opisuje s radošću mladost svoga mitološkog lika, u stanju zajedništva s nebeskim, vodenim i telurskim silama.

Zaključak

Od vjere u Boga do vjere u pjesničko stvaranje, Guérinov je put spasenje duše i / ili spasenje umjetnosti. U tome su pjesnikovi obožavatelji podijeljeni na one koji žele vidjeti u njemu samo katoličkog pjesnika i one koji u njemu više vole vidjeti panteističkog i profanog zaljubljenika u Prirodu. Za spasenje putem književnosti su oni koji su na strani velikog mu prijatelja Barbeya d'Aurevillyja, prije nego što će se ovaj vratiti katoličkoj vjeri, a za spasenje putem vjere su oni koji su na strani njegove obitelji. Razapet između ta dva stajališta, Guérin je izgleda oklijevao između pobožnih opominjanja svoje sestre Eugénie i nametljivih, nasrtljivih navođenja na „zlo“ koji su dolazili od dandyja d'Aurevillyja.

S naše pak strane, nastojali smo osvijetliti tajanstvenost jedne duše koja je u početku izgledala jednostavna, a koja je zapravo složena i bolna. Pritom smo ustvrdili da Guérinova poezija izmiče svakoj jednostavnoj klasifikaciji jer nije ni posve katolička ni potpuno poganska, ali ni savršeno romantičarska niti još simbolistička. I premda ne sliči na pitoreskne fantazije Aloysiusa Bertranda i njegovog *Gašpara noćnika*, kao niti na Baudelaireov pariški *spleen*, *Kentaur*, kao i *Bakantica* (vjerojatno napisani 1835. i 1836.) značajan su trenutak u francuskoj povijesti pjesme u prozi, miješajući mitološki imaginarij kojim se nadahnjuju, s romantičarskim razočarenjem. I baš u toj neodlučnosti i kolebanju leži posebnost i vrsnoća Guérinova pjesničkog djela, razapetog između katoličke vjere početnog romantizma (s Chateaubiandom) i kulta umjetnosti i ljepote koji će biti religija pjesnika parnasovaca.

2007., str. 12.

⁶³ Isto, str. 13.

⁶⁴ Isto, str. 14.

Literatura

- Albouy, Pierre: *Mythes et mythologies dans la littérature française*, Paris, A. Colin, 2012. Cazenave, Michel: *Encyclopedie des symboles*, Livres de Poche, Paris, 1998.
- Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain: *Rječnik simbola*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1983.
- Colloque de l'École Normale Supérieure de Saint-Cloud, *Romantisme et politique (1815–1851)*, Armand Colin, Paris, 1969.
- Decahors, Elie: *Maurice de Guérin. Essai de biographie psychologique*. Textes et documents inédits, Bloud et Gay, Paris, 1932. (doktorska disertacija)
- *Dictionnaire de la mythologie grecque et romaine*, Collection, Seghers, Paris, 1962.
- Dumézil, Georges: *Le Problème des Centaures – Etude de mythologie comparée indoeuropéenne*, Annales du Musée Guimet, 1929.
- Harcourt, Bernard d': *Maurice de Guérin et le Poème en prose*, Paris, Les Belles-Lettres, 1932.
- Huet-Brichard, Marie-Catherine: *Maurice de Guérin, imaginaire et écriture*, Lettres modernes, Paris, 1993.
- Huet-Brichard, Marie-Catherine: *Maurice de Guérin*, Paris, Honoré Champion, 1998.
- Huet-Brichard, Marie-Catherine: *Maurice de Guérin, Oeuvres, Le Cahier vert, Pages sans titres, Poèmes, Lettres à Barbey d'Aurevilly*, Paris, Classique Garnier Poche, 2011.
- Gaulupeau, Serge; Moreau, Pierre: *Le Rôle de l'imagination chez Maurice de Guérin* (doktorska disertacija), Université de Paris, 1966.
- Gothot-Mersch, Claudine. *Poèmes antiques*, Gallimard, 1994.
- Guérin, Maurice de: *Oeuvres Complètes*, texte établi et présenté par Bertrand d'Harcourt, Paris, Les Belles-Lettres, 1947.
- Guérin, Maurice de: *Oeuvres complètes*, Classiques Garnier, 2012.
- Guérin, Maurice de : *Poésie*, préface de Marc Fumaroli, NRF, Poésie / Gallimard, 2001.
- Labouret, Guilhem: *Dieu et le poète: révélation divine et signe poétique chez les poètes néo-catholiques français*, publié sur Fabula le 26 janvier 2007.
- (www.fabula.org/colloques/documents443.php)
- *Œuvres choisies de Maurice et Eugénie de Guérin*, avec une introduction biographique et critique, des notes bibliographiques, par Ernest Gaubert, 1910.

- Ovide: *Les Métamorphoses*, texte établi et traduit par Georges Lafaye, Les Belles-Lettres, Paris, 1928.
- *Revue du Tarn* n° 121, printemps 2011, *Maurice de Guérin revisité*, skup u organizaciji udruge *Les amis des Guérin* (16–17–18. 07. 2010.) održan u pjesnikovu rodnu dvorcu Le Cayla, Andillac.
- Sainte-Beuve, Charles-Augustin: *Volupté*, éd. Garnier-Flammarion, 1969.
- Sand, George: *Poètes et romanciers modernes de la France, XXXVIII*, *Revue des Deux Mondes*, tome 22, Paris, 1840.
- Scharer-Nüssberger, Maya: *Maurice de Guérin, l'errance et la demeure*, José Corti, Paris, 1965.
- Vernant, Jean-Pierre: *Mythe et Pensée chez les Grecs, études de psychologie historique*, La Découverte, Paris, 1996.
- Zamarovsky, Vojtech: *Junaci antičkih mitova*, Školska knjiga, Zagreb, 1973.

Đurđa ŠINKO-DEPIERRIS & Frano VRANČIĆ

THE THEME OF THE CENTAUR AND DUALITY IN MAURICE DE GUÉRIN'S POETIC WORK

The hybrid character of the Centaur has always aroused interest of writers, including the French poets of the 19th century. Among the French poets who were inspired by the mythological creatures, Maurice de Guérin (1810-1839) is one of the most prominent ones. The Centaur attracted his attention because of its dual nature. This duality is reflected in *Reliquiae* (1961), with a focus on Christianity, and in *Le Centaure*, *La Bacchante* and *Glaucus* in which we encounter the poet's pantheism. However, *Le Cahier vert* shows us that Guérin's main guiding principle during the brief poetic creativity was to depict God and the creation of the world. The poet selects the mythological character of the Centaurus only to depict the nature and the world. Although attracted by a rebellious spirit of Abbot Lamennais whose ideas were contrary to the views of the official Church, Guérin remains faithful to the Vatican and the Church in France. In addition, Guérin's poetry eludes any classification as it is not entirely Catholic or entirely pagan, nor is it perfectly romantic or symbolist, which only makes it authentic.

Key words: *Greek mythology, the Centaur, duality, Catholicism, Pantheism, nature*